

DERLEME / REVIEW

doi: 10.17986/blm.2017227927

Anne-Çocuk Cinayetleri: Medea Kompleksi

Mother-Child Homicides: Medea Complex

Güven Seçkin Kırıcı¹, Hatice Sonay Yalçın Cömert², Erdal Özer¹

¹Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Trabzon

²Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi Anabilim Dalı, Trabzon

Özet

İnsanın bir başka canlıyı özellikle de bir başka insanı bilerek isteyerek öldürmesi cinayet olarak adlandırılır. Bu durum, neredeyse her toplumda kabul edilemez bir insanlık suçudur. Bir bireyin kendi çocuğunu öldürmesine ise her zaman için sebepleri ve sonuçları bakımından anlaşılması ve anlamlandırılması çok daha zor ve karmaşık bir durum olarak bakılmıştır. Bu bağlamda çalışmamızın amacı; çocuk cinayetlerinin faileri ve sebepleri üzerinden irdelenirken, çocuk istismarının özel ve nadir bir türü olarak tanımlayabileceğimiz 'Medea Kompleksini' ele alarak çocuk istismarının tanınması, önlenmesi ve rehabilitasyon süreçlerinde yapılması gerekenleri adli tıbbi açıdan değerlendirilmesi şeklindedir. Bir çocuğun kendi ebeveynlerinden biri tarafından öldürülmesi, parental filisid olarak adlandırılmaktadır. Filiside etki eden faktörler incelendiğinde partnerden intikam alma (spouse revenge filicide) durumunun kadınlarda çok daha sık rastlanılıp, oldukça dikkat çekici olduğu görülmektedir. Bu durum "Medea Kompleksi" olarak adlandırılmaktadır. Adını mitolojik çağlardan alan bu karmaşık durum, hikayesi eşliğinde incelenerek çocuk istismarı kapsamında tartışılmıştır. Sonuç olarak; çocuk istismarı kaza dışı ve önenebilir bir sebebe bağlı gerçekleşir. Yapılan birçok çalışmada bu olguların korunabilir olduğu tespit edildiğine göre; 21. yüzyılda istismardan koruyamadığımız her çocuk, insanlığımızın ayıbı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Medea Kompleksi; Çocuk İstismarı; Cinayet; Adli Tıp; Adli Psikiyatri.

Abstract

The definition of homicide is killing another living being or especially another person willingly. This situation is an unacceptable crime against humanity in almost every society. There is always difficulty and complexity to understand and explain to kill his/her own child with any reason or result. The aim of our study is to discuss the child homicide with their reasons and view the child homicides who are killed by their parents especially with their historical, social and cultural aspects by the medical jurisprudence. When a child is killed by one of his/her parent than it is named "parenteral filicide". When we look at the factors of filicide; the type of spouse revenge filicide is mostly seen in women and it is so invincible. This situation is called "Medea Complex". This complex history which comes from mythological ages is discussed with in child abuse composition. In conclusion child abuse occurs by non-accidental or with preventable reasons. However, various studies improved that most of those cases can be protectable; every child which we cannot protect from abuse will be our shame of humanity in the 21st century.

Keywords: Medea Complex; Child Abuse; Homicide; Forensic Medicine; Forensic Psychiatry.

1. Giriş

İnsanın bir başka canlıyı özellikle de bir başka insanı bilerek isteyerek öldürmesi Habil ve Kabil'den günümüze, yüzyıllardır var olan bir durum olup cinayet olarak adlandırılır. Neredeyse her toplumda, her dinde ve kültürde kabul edilemez bir insanlık suçu olarak algılanıyor olsa da hiçbir din, hiçbir kültür cinayetleri durduramamış, konulan hiçbir yasa tam olarak cinayetleri engelleyememiştir. Ancak, bir bireyin kendi çocuğunu öldürmesine her zaman için sebepleri ve sonuçları bakımından anlaşılması ve anlamlandırılması çok daha zor ve karmaşık bir durum

olarak bakılmıştır (1). Bu bağlamda çalışmamızın amacı; çocuk cinayetlerinin faileri ve sebepleri üzerinden irdelenirken, çocuk istismarının özel ve nadir bir türü olarak tanımlayabileceğimiz 'Medea Kompleksini' ele alarak çocuk istismarının tanınması, önlenmesi ve rehabilitasyon süreçlerinde yapılması gerekenleri adli tıbbi açıdan değerlendirilmesi şeklindedir.

2. Çocuk Cinayetleri/Filisid Kavramı

Çocuk öldürme suçu birçok toplumun hem kültürlerine hem de yasalarına göre farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Çocuğun yaşı temel alındığında çocuk öldürme şu şekilde sınıflanabilir.

Doğumdan hemen sonraki ilk 24 saat içinde olan çocuk öldürmelere neonatisid, ilk 12 ay içinde olanlara infantisid diye adlandırılırken, 1-18 yaş arası gerçekleşen tüm çocuk öldürmelerine filisid adı verilmektedir (2,3).

Sorumlu Yazar: Dr. Güven Seçkin Kırıcı

Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, Trabzon

E-mail: guvenco@hotmail.com

Geliş:01.03.2016 Düzeltme:22.07.2016 Kabul:11.10.2016

Bu tanımlamalara ek olarak bir çocuğun kendi ebeveynlerinden biri tarafından öldürülmesi parental filisid olarak adlandırılır. Çocuğun cinayetinde fail anne ise maternal filisid, baba ise paternal filisid olarak tanımlanır. Kaynaklara bakıldığında babaların kendi çocuklarını öldürmeleri (paternal filisid) ile annelerin kendi çocuklarını öldürmelerinin (maternal filisid) çok farklı kavramlar olarak ele alındıkları görülmektedir. Öyle ki, babaların daha sıklıkla büyük yaştaki ve erkek çocukları travma, ateşli silah gibi yöntemlerle öldürdükleri görülmekte iken, annelerin daha küçük yaştaki kız çocuklarını, elle ya da suda boğma gibi yöntemlerle öldürdükleri görülmektedir (2,3).

3. Filiside Etki Eden Faktörlerin Değerlendirilmesi

Birçok araştırmacı sosyolojinin ve tıbbın bu karmaşık konusu üzerinde yıllarca çalışmış ve birbirinden farklılıkları izlenen çeşitli sınıflandırmalar yapmışlardır. Bu sınıflandırmalar arasında en eskiye dayanan ve tüm sınıflamaların esasını oluşturan Resnick'in sınıflaması olmuştur (4).

Resnick 1969 ve 1970 yıllarında yaptığı çalışmalarda; öldürülen çocukların büyük bir kısmının faillerinin anne ve babaları olduğunu vurgulamış, bu cinayetlerin sebepleri arasında ekonomik sorunların büyük roller oynadığını belirtmiş ve filisid güdülerini temel olarak beş sınıfta toplamıştır (5,6). Bu beş gruptan ilki olan fedakârlık başlığı altında Resnick, ebeveynlerden özellikle annenin çocuğu gelecekte onu bekleyen kötü yaşantıdan kurtarmak inancıyla ya da postpartum intihar durumlarında yalnız kalmasını engellemek nedeniyle öldürdüklerini belirtmiştir. İkinci grupta akut psikotik filisidi tanımlamış ve bu durumun her iki ebeveyn için de özellikle hezeyanlarla seyreden akut psikotik bir tablonun etkisinde gerçekleştirildiğini vurgulamıştır. Üçüncü grupta ise çocuk cinayetinin sebebi çocuğun istenmeyen bir çocuk olmasıdır. Genellikle gayri meşru çocuklarda görülmektedir. Dördüncü grup olarak değerlendirilen kazaen filisidde Hırpalanmış/Dövülmüş Çocuk Sendromuna gönderme yapılmış, ölümün sebebinin genellikle çocuk istismarı olduğu tanımlanmıştır. Beşinci grup ise belirli bir sebepten dolayı eşlerden birinin diğerinden intikam almak amacıyla çocuğunu öldürmesidir ki bu durum özel bir adla anılır. Söz konusu olgulara kaynağı mitolojiden gelen Medea Kompleksi adı verilmektedir.

4. Medea Kompleksi ve Mitolojide Medea

Filiside etki eden faktörlere baktığımızda partnerden intikam alma (spouse revenge filicide) tipinin kadınlarda çok daha sık rastlanılıp, oldukça dikkat çekici olduğu gö-

rülmektedir. Belirli bir sebepten dolayı eşlerden birinin diğerinden intikam almak amacıyla çocuğunu öldürmesidir ve bu durum Medea Kompleksi olarak anılır (5,6). Bir başka tanımlamaya göre ise aldatıldığını düşünen kadının kocasından intikam alabilmek amacıyla çocuklarını öldürür ve kocasına gösterir. Burada anılan öldürme fiili modernleşen dünya için mecazi bir anlam taşıdığı da düşünülebilir. Herhangi bir sebepten ötürü boşanmak durumunda olan bir çiftte ebeveynlerden birinin isteyerek ya da bilinçaltı bir şekilde çocuğu diğer ebeveyninden uzaklaştırması, diğer ebeveyni unutturması, mutlak kötü olarak tanıması olarak da değerlendirilmesi mümkün olan Medea Kompleksinin bu yönüyle Ebeveyn Yabancılaştırma Sendromu (Parental Alienation Syndrome) ile iç içe olduğu söylenebilir (7).

a) Mitolojide Medea Rivayetleri

Mitolojide Medea'ya baktığımızda Yunan mitolojisinin en uzun aşk öyküsünün başkahramanı olduğu görülmektedir. Babası Colchis kralı Ayet'tir. Bir prenses olan Medea'nın dedesi, güneşin oğlu Helios'tur. Medea, annesi ve halasından büyücülüğü öğrenmiştir ve kimya alanında çok başarılıdır. Yunan kaynakları onun çok iyi bir büyücü olduğunu kabul eder, Phaidre'nin bir kitabında onun duygulara ilham veren, kindar ve tahrikkâr bir büyücü olduğundan bahsedilir. Herodot; onun kendi çocuklarını, amcasını, kardeşlerini öldüren bir canavar olduğunu iddia eder. Öte yandan Diodores Medea'yı dürüst, bilgili, sevecen biri olarak aktarır. Mısır kaynakları ise Medea için hümanist bir prenses olduğu iddiasındadır. Medea ister sevecen/cana yakın/hümanist olsun, ister cani/vahşi/kindar olsun; bizler onun yaşadığı topraklarda yüzyıllar sonra yaşamakta ve onun yaşantısına dair rivayetlerde çocuk istismarı ve çocuk cinayetleri yönüyle temeller aramaktayız.

b) Medea'nın Hikayesi

Medea'nın ülkesi Colchis anlatılanlara göre o yıllarda her türlü zenginliğiyle ünlü bir ülkedir. Bugünkü sınırlara göre bu ülke Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon'dan Gürcistan'ın Batum kentine kadar olan büyük bir coğrafyayı kapsamaktadır. Hikâyeye göre bir altın post ile korunmaktadır. Hikâye bir Yunan şehri olan Korinthos'ta başlamaktadır. Korinthos kralı Peidos, Jason'un krallığı kendisinden alacağından endişe etmektedir. Bu nedenle Jason'u altın postu alması için görevlendirerek Colchis'e gönderir. Altın postu alamayacağından emindir. Jason bu nedenle kendine Argo adlı bir gemi yaptırır ve yola koyulur. Sırası ile Çanakkale, Dardanel, Rumeli Feneri, Ereğli (Herakleia), Sinop, Yason Burnu, Trabzon, Atina (Pazar) uğradıkları yerlerdir ve nihayet Colchis'e varırlar.

Eski adıyla Atina bugün Rize'ye bağlı olan Pazar ilçesidir. Ordu ili sınırlarında bulunan Yason burnu ve aynı yerdeki Yason Kilisesi de ismini Medea'nın âşık olduğu Jason'dan almaktadır. Buraya vardıklarında Jason, Ayet'e altın postu almaya geldiğini söyler. Ayet, altın postun bir ejderha tarafından korunduğunu, eğer o ejderhayı öldürüp, dişlerini söküp, tarlaya ekip onlardan çıkacak ejderhaları da öldürebilirse altın postu alabileceğini söyler. Ancak Jason'un bu kadar vakti yoktur. Zaten Medea, Eros'un oku ile vurulmuş ve Jason'a âşık olmuştur. Jason, Medea'nın yardımıyla altın postu alır ve geri dönüş için yola koyulurlar. Bu duruma çok öfkelenen Ayet arkalarından adamlarını gönderir. Argonotlar [Argonotlar, "Argo" isimli bir gemi yaparlar ve yola çıkarlar. Hızlı anlamına gelen Argo gemisi, Karadeniz'in Colchis ülkesinde Altın Post'u aramaya giden kahramanlar için yapılmış 55 kürekli bir gemidir.] geri dönüş yolunda ilk olarak eski adıyla Kuzikos olan Giresun adasına çıkarlar. Hikâyenin bu kısmına kadar Medea'nın erkek kardeşi onlara eşlik eder. Ancak hikâyenin kalan kısmında erkek kardeşten hiç bahsedilmez. Herodot, Medea'nın bu adada erkek kardeşini parçalayarak denize attığını iddia etmektedir (8).

c) Çocuk Katili Medea

Altın post ile birlikte Korinthos'a dönmeyi başaran Jason, Medea ile evlenir ve ülkesinin kralı olur. Kral olmasında rivayetlere göre yine Medea'nın rolü büyüktür. Aradan geçen zaman zarfında Jason, başka bir kadına âşık olur ve Medea'ya bu durumu anlatır. Medea büyük bir üzüntü ve kıskançlık duymaktadır ancak bunu Jason'a belli etmez ve düğüne izin verir. Yeni geline bir giysi hediye eder. Elbiseyi giyen yeni gelin oracıkta çılgınlık atarak can verir. Ardından da iki çocuğunu öldürerek Jason'un önüne atar Jason da delirmiştir artık. Medea, kocası Jason'un gazabından korkarak Korinthos'tan kaçar, Atina'ya yerleşir.

Medea Kompleksinin ismini aldığı bu hikâye gerçekten de mitolojik tarih içinde yer alan en uzun hikayelerden biridir. İçerisinde çocuk istismarını bu şekilde içeriyor olması, konunun yani çocuk istismarının insanlık tarihi kadar eski olduğunun en güzel delillerinden biridir (9).

5. Tartışma ve Sonuç

Çocuk cinayetleri, çocuk istismarının geri dönüşü olmayan, kötü sonuçlarından biri olarak kabul edilir. Ne yazık ki, mitolojik çağlardan günümüze dek var olan bir kavram olmasına rağmen; insanoğlu tarafından bilimsel açıdan 19. yüzyıla kadar ele alınmamıştır. 1961 yılında nihayet uzaya ulaşan insanoğlu, ancak çocuk istismarını 1961 yılında 'Hırpalanmış Çocuk Sendromu' adıyla Kempe tarafından tanımlayabilmiştir. Bu konudaki daha

kapsamlı çalışmalar ise 1990 sonrası hız kazanabilmiştir (8-11). Günümüzde ise bu konuyla ilgilenen uzmanların sayıca artışı ve özel merkezlerin yaygınlaştırılması ile önemli halk sağlığı sorunlarından birisi olduğu ortaya konmuştur.

Yaşadığımız ülke sınırları içinde, halen yürürlükte olan ceza kanunu ve özel bir nedenden dolayı ergin kılınma halleri dışında medeni kanununa göre 18 yaşını doldurmamış her birey çocuktur. Bu tanımlama esas alındığında ülke nüfusunun büyük bir kısmını oluşturan çocuklarımıza yönelik istismar durumlarını hekimler olarak bilmek ve doğru tanılamak en ciddi mesleki sorumluluklarımızdandır. Çocuk istismarı şüphesiyle karşılaştığımız her çocuğun, istismar açısından tanınması amaçlı yapılması gereken her türlü muayene tetkik ve gözlemi neticesinde istismar şüphesini kuvvetli kılan ve hatta tanı koydurucu vasıfta delillere ulaşıldığı anda zaman kaybetmeksizin adli bildirim yapılmalı ve çocuğun mümkün olan en kısa sürede tıbbi ve psikolojik rehabilitasyon süreci başlatılmalıdır (12). Bu süreci yönetmek üzere konuda yetkin, bilgili ve tecrübeli uzmanların yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Çocukların yaşadıkları istismarın fiziki ve ruhsal etkileri sağaltılmadan, yürütülmesi sosyal ve hukuki açıdan mecburi olan adli süreçte ikincil, üçüncül örselenmelerin engellenmesi için bu konuya münhasır merkezlerin kurulması, var olanların ise maddi ve manevi açıdan genel ve yerel yönetimlerce desteklenmesi elzemdir.

Bu amaçla ülkemizde bir kısmı Sağlık Bakanlığı bünyesinde bir kısmı ise üniversiteler bünyesinde kurulan çocuk izlem ve çocuk koruma merkezleri bulunmaktadır. Bu merkezlerde istismar mağduru çocukların hem adli süreçleri yönetilmekte hem de bağlı oldukları kurumları aracılığıyla tıbbi gereksinimleri karşılanmaktadır. Bu merkezlerin ülke çapında sayıca çoğaltılması ve merkezlerde çalışacak konusunda uzman personelin yetiştirilmesinin çocuk istismarının tanılanması ve önlenmesinde ciddi boyutta bir ivme kazandıracığı düşünülmektedir.

Söz konusu merkezlerin olmadığı yerlerde ise hastanelerin acil ve pediatri birimleri bu çocukların sağaltımında kullanılacak yerlerdir (13,14). Bu nedenle bu birimlerde çalışan tüm personelin çocuk istismarı konusunda bilgi düzeyini arttırıcı eğitimlerin yaygınlaştırılması gereklidir.

Konu ile ilgili olarak ülkemizdeki eksikliklerden bir tanesini de sebebini bürokratik işleyişin hantallığına bağladığımız kurumlar arası kopukluklar olarak ifade etmek mümkündür. İstismar mağduru olan çocuğun adli ve tıbbi hizmetleri karşılanırken, eş zamanlı sosyal hizmetlerin aktif hale getirilemediği durumlarda bu çocuklar karşımıza kronik istismar olguları olarak geri dönecektir. Öyle ki; istismar mağduru olduğu şüphesiyle tanınması süreci

başlatılıp, neticesinde istismar şüphesini kuvvetli kılan ve hatta tanı koyduracak delillere ulaşılan mağdur çocukların kimlik ve adres bilgileri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı çalışan İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerine ivedilikle bildirilmelidir. Bu sayede bu merkezlerde çalışan konunun uzmanı kişilerce mağdur çocuğun travma sonrası yaşantısına yönelik iyileştirici ve koruyucu önlemler alınmasının sağlanması, meydana gelebilecek kronik istismar olgularını azaltabilecektir (15,16).

Sonuç olarak; çocuk istismarı kaza dışı ve önlenebilir bir sebebe bağlı gerçekleşir. Bu olguların yapılan birçok çalışmada korunabilir olduğu tespit edildiğine göre, 21. yüzyılda istismardan koruyamadığımız her çocuk, insanlığımızın ayıbı olacaktır.

Kaynaklar

1. Eke SM. Tarihsel Gelişimi Açısından Çocuklarını Öldüren Anneler: Bir Derleme. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2014;3(6):50-74.
2. Liem M, Koenraadt F. Filicide; A Comparative Study of Maternal Versus Paternal Child Homicide. *Crim Behav Ment Health*. 2008;18:166-76. doi: 10.1002/cbm.695
3. Bourget D, Grace J, Whitehurst L. A Review of Maternal and Paternal Filicide. *J Am Acad Psychiatry Law*. 2007;35:74-8.
4. Resnick PJ. Child Murder by Parents: A Psychiatric Review of Filicide. *Am J Psychiatry*. 1969;126:325-34. doi: 10.1176/ajp.126.3.325
5. Resnick PJ. Murder of the Newborn: A Psychiatric Review of Neonaticide. *Am J Psychiatry*. 1970;126:1414-20. doi: 10.1176/apj.126.10.1414
6. Torun F. Parental Alienation Syndrome. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approac Psychiatry*. 2011;3(3):466-482. doi: 10.54.55/cap.20110321
7. Saatçioğlu Ö, Derin D, Uygur N. Mothers Who Murder Their Child. *Yeni Symposium* 2005;43(4):163-6.
8. Özer E, Tokdemir MB, Yıldırım A, Koçak U, Bütün C, Enginyurt Ö. Mitolojide Çocuk İstismarı Olguları. *Cumhuriyet Med J*. 2014;36:111-5. doi: 10.7197/cmj.v36i1.1008002133
9. Deineken EV. Zeus Adına, Bilmeceler, Argonotlar. *Cep Yayınları* 1. Baskı 1969; 101-127.
10. Euripides, Medea ve Çocukları Mitos. *Boyut Yayınları* 1.Baskı 2006; 15-22.
11. İPolat O. Klinik Adli Tıp. Seçkin Yayıncılık 1. Baskı, Ankara 2004; 85-131.
12. Kırcı GS, Yurtsever NT, Okumuş H, Birincioğlu İ. Bir "Munchausen By Proxy" Sendromu Olgusu: Tanılamada Yaşanan Güçlükler. *Türkiye Klinikleri J Foren Med*. 2015;12(2):51-55. doi: 10.5336/forensic.2015-44932
13. Committee on Hospital Care and Committee on Child Abuse and Neglect. American Academy of Pediatrics. Medical Necessity for the Hospitalization of the Abused and Neglected Child. *Pediatrics*. 1998;101(4):715-6.
14. Kara B, Biçer Ü, Gökalp AS. Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı Hastalıkları Dergisi*. 2004;47:140-51.
15. Kairys SW, Alexander RC, Block RW, et al. Guidelines for the Evaluation of Sexual Abuse of Children. *Pediatrics*. 1999;103:186-91.
16. Jain AM. Emergency Department Evaluation of Child Abuse. *Emerg Med Clin North Am*. 1999;17:575-93. doi: 10.1016/S0733-8627(05)70083-3